

Awareness, attitudes and experiences in complementary and alternative medicine of 5th year medical students, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University

Arnond Vorayingyong*

Vorayingyong A. Awareness, attitudes and experiences in complementary and alternative medicine of 5th year medical students, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University. Chula Med J 2009 Jul - Aug; 53(4): 253 - 68

Background : *At the present time, the role of complementary and alternative medicine is increasingly evident, both in foreign countries and in Thailand. In Thailand, there is not yet any data to prepare the study course for alternative medicine so the study about awareness, attitudes and experiences in alternative medicine of medical students will be useful.*

Objective : *To quantitatively determine the awareness, attitudes and experiences in alternative medicine of 5th year medical students, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University.*

Design : *Cross sectional descriptive study.*

Setting : *Department of Preventive and Social Medicine, Faculty of Medicine Chulalongkorn University.*

Methods : *Fifth-year medical students were surveyed about their awareness, attitudes and experiences in alternative medicine by a questionnaire. The questionnaire consists of 3 parts: (1) personal data and experiences of alternative medicine; (2) awareness about alternative medicine; and, (3) attitudes of alternative medicine. All data were analyzed and presented in frequency and percentage by SPSS version 11.0.*

Results : From a total of 139 questionnaire forms sent out, 124 responses came back. (response rate 89.2%). In the part of experiences, 25.8% of the 5th year medical students had experiences of alternative medicine, namely: massage therapy (14.5%), yoga (9.7%), herb use (9.7%), Thai traditional medicine (7.3%), acupuncture (5.6%), meditation therapy (4.0%), aromatherapy (4.0%), acupressure (3.2%), music therapy (0.8%), art therapy (0.8%), and Ayurveda (0.8%). None of them had experienced homeopathy and Qi-gong (0%). The first five types of alternative medicine that the medical students having heard the name and knew what it was were, namely: yoga (91.9%), acupuncture (87.95%), massage therapy (66.9%), herb use (66.1%), Thai traditional medicine (63.7%). Seventy-nine point eight percent (79.8%) of the medical students agreed that alternative medicine could be used to treat patients in conjunction with modern medicine, and 79.0% agreed that conventional doctors should be able to provide appropriate advice on alternative medicine to their patient. Eighty-two point three percent (82.3%) agreed to the idea that the Faculty should include alternative medicine as an elective subject.

Conclusion : Most of the 5th year medical students used to having heard the name of each type of alternative medicine and knew what it was. Only 1/4 had experienced in alternative medicine. Most of them had positive attitudes to alternative medicine especially the ideas that alternative medicine could be used to treat patients conjunction with modern medicine and agreed to include alternative medicine as an elective subject in medical curriculum such as acupuncture, herb use, acupressure, Thai traditional medicine and yoga. As for public health, alternative medicine should also be a part of healthcare services in Thailand.

Keywords : Alternative medicine, Awareness, Attitude, Alternative medicine experience.

Reprint request: Vorayingyong A. Department of Preventive and Social Medicine, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand.

Received for publication. May 25, 2009.

อานนท์ วรยิ่งยง. การตระหนักรู้, ทัศนคติ และประสบการณ์เกี่ยวกับการแพทย์ร่วมรักษา และแพทย์ทางเลือกของนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 5 คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์เวชสาร 2552 ก.ค. - ส.ค.; 53(4): 253 - 68

- ภูมิหลัง** : ปัจจุบันการแพทย์ทางเลือกและการแพทย์ร่วมรักษาได้มีหลักฐานว่ามีบทบาทมากขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ สำหรับในประเทศไทยยังไม่มีข้อมูลพื้นฐานที่จะนำมาเป็นแนวทางในการเตรียมการจัดหลักสูตรการสอนการแพทย์ทางเลือกให้กับนิสิตแพทย์ ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับการตระหนักรู้ ทัศนคติ และประสบการณ์ของนิสิตแพทย์เกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือกจึงควรเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น
- วัตถุประสงค์** : เพื่อประเมินในเชิงปริมาณของความตระหนักรู้ ทัศนคติ และประสบการณ์เกี่ยวกับแพทย์ทางเลือกของนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 5 ปีการศึกษา 2550 คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รูปแบบการศึกษา** : การศึกษาเชิงพรรณนาแบบตัดขวาง
- สถานที่ทำการศึกษา** : ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิธีการศึกษา** : สัมภาษณ์ความตระหนักรู้ ทัศนคติ และประสบการณ์ เกี่ยวกับแพทย์ทางเลือกของนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 5 โดยใช้แบบสอบถามที่ทำขึ้นและได้รับการแก้ไขจากแพทย์แผนปัจจุบันที่มีประสบการณ์ และทำเวชปฏิบัติเกี่ยวกับแพทย์ทางเลือก แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวและประสบการณ์เกี่ยวกับแพทย์ทางเลือก ส่วนที่ 2 ความตระหนักรู้เกี่ยวกับแพทย์ทางเลือก ส่วนที่ 3 ทัศนคติเกี่ยวกับแพทย์ทางเลือก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม SPSS รุ่น 11.0 โดยนำเสนอในรูปแบบความถี่และร้อยละ
- ผลการศึกษา** : จากจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด 139 ฉบับ มีผู้ตอบกลับจำนวน 124 ฉบับ คิดเป็นอัตราการตอบกลับ 89.2% เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับแพทย์ทางเลือก 25.8% โดยมีประสบการณ์ การรักษาโดยแพทย์ทางเลือกจากมากไปน้อย เป็นดังนี้ 1) นวดบำบัด (14.5%) 2) โยคะ (9.7%) 3) การใช้สมุนไพร (9.7%) 4) การแพทย์แผนไทย (7.3%) 5) ผังเข็ม (5.6%) 6) สมุนไพร (4.0%) 7) สุคนธ์บำบัด (4.0%) 8) การนวดกดจุด (3.2%) 9) ดนตรีบำบัด (0.8%) 10) ศิลปะบำบัด (0.8%) 11) อายูรเวท (0.8%)

และที่ไม่เคยมีใครมีประสบการณ์เลยคือ โสมิโอพาทิ และซีกิง ด้านการตระหนักพบว่าในกลุ่มที่เคยได้ยินชื่อชนิดของการแพทย์ทางเลือกและทราบว่าเป็นอะไรหรือเกี่ยวกับอะไร เรียงลำดับจากมากไปน้อย 5 อันดับแรก ได้แก่ โยคะ (91.9%) ฝังเข็ม (87.95%) นวดบำบัด (66.9%) การใช้สมุนไพร (66.1%) การแพทย์แผนไทย (63.7%) นิสิตแพทย์จำนวน 79.8% เห็นด้วยว่าสามารถใช้การแพทย์ทางเลือกในการรักษาผู้ป่วยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันได้ และ 79% เห็นด้วยว่าแพทย์แผนปัจจุบันควรมีความสามารถในการให้คำแนะนำที่ถูกต้องเกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือกกับผู้ป่วย นิสิตแพทย์ 82.3% เห็นด้วยกับการนำวิชาแพทย์ทางเลือกมาเป็นวิชาเลือกในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต

สรุป

: นิสิตแพทย์ปีที่ 5 ส่วนใหญ่เคยได้ยินชื่อชนิดต่าง ๆ ของแพทย์ทางเลือก และรู้ว่าคืออะไร มีนิสิตแพทย์เพียง 1 ใน 4 ที่มีประสบการณ์การรักษาโดยแพทย์ทางเลือกในด้านของทัศนคติ นิสิตแพทย์ส่วนใหญ่มีทัศนคติทางบวกต่อการแพทย์ทางเลือกโดยเฉพาะเห็นด้วยว่าการแพทย์ทางเลือกสามารถนำมาใช้รักษาผู้ป่วยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันได้ และยังเห็นด้วยกับการนำวิชาแพทย์ทางเลือกมาเป็นวิชาเลือกในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต ได้แก่ ฝังเข็ม การใช้สมุนไพร การกดจุด การแพทย์แผนไทย และโยคะ และเห็นว่าควรนำวิชาแพทย์ทางเลือกมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริการสาธารณสุขของประเทศไทย

คำสำคัญ

: การแพทย์ทางเลือก, การตระหนัก, ทัศนคติ, ประสบการณ์เกี่ยวกับแพทย์ทางเลือก.

The role of complementary and alternative medicine is increasingly evident both in foreign countries and Thailand.⁽¹⁻³⁾ Universities in many countries have established a department that specially offers this subject as a study course while hospitals treat patients by this type of medicine.⁽⁴⁻⁷⁾ In the US, a special agency has been established to classify and to certify the standard of complementary and alternative medicine.⁽⁸⁾ The purpose of this survey is to create an awareness among the public and medical community that there are other types of medical treatments available besides what exist in the mainstream medical field. So far, the number of hospitals and medical schools around the world that are adopting alternative medicine is growing.^(9,10) Existing medical treatment methods available in the US, a leader in modern medicine and technology, are still not the answers for many types of illness. Some disease such as cancer cannot be cured by modern medicine when it is advanced and was treated by many methods such as chemotherapy for a certain period of time. In some cases, pain can be temporarily relieved by analgesics that can also be addictive, it is found that many patients' problems have been solved by complementary and alternative medicine such as acupuncture or meditation.^(11,12,13) Many hospitals in the US or in many other countries around the world have adopted this method with modern medicine and call it "complementary medicine".^(14,15) For a long time Thailand has many types of "traditional medicine" such as the use of herb, diagnose of disease and treatment methods by Thai folk medicine such as Thai midwifery and Thai massage. However, these types of medicine have not been adopted as treatment in the national level.⁽¹⁶⁾ In couple with a

lack of research projects on the subject, Thai traditional medicine still lacks scientific evidence to prove its credibility and to create confidence in adopting it. However, it is encouraging to learn that now, the Ministry of Public Health of Thailand has set up the Department for Development of Thai Traditional and Alternative Medicine to promote the public awareness of the Thai people on traditional and alternative medicine both in Thailand and overseas.⁽¹³⁾ Moreover, many other hospitals and institutions are offering this type of medical treatment such as the Chao Phya Abhaibhubejhr Hospital in Chantaburi province, the Thai Massage School of Wat Phra Chetuphon (The WATPO Thai Traditional Medical School), the Applied Thai Medicine Center of Siriraj Hospital, etc. It is expected that in the future, more and more hospitals and medical education institutions will apply Thai traditional medicine into their treatments and study programs, at least as an elective course. Now, it is therefore necessary to conduct a survey on the awareness, attitude and practice of medical students on alternative medicine in order to use the information as a basis for the preparation of a study course on the subject.

Materials and Method

The questionnaire for surveying awareness, attitudes and experience was developed by the investigator. A copy of the questionnaires was sent to each of the 5th year medical students of the Faculty of Medicine, Chulalongkorn Universities without sampling. The questionnaire consists of 3 parts: (1) personal data and personal experience; (2) awareness of alternative medicine (be divided into 3 levels, i.e., 1) Never heard of the names of this alternative

medicine, 2) Have heard of the names of it but do not know what it is or what it is all about and 3) Used to heard the name of it and knew what it is.); and (3) attitudes to alternative medicine. In the part of the attitudes, three-point Likert scale was used to measure. Then all data were analyzed by SPSS version 11.0. Comparison of outcomes with sex, knowledge and attitudes were made using Chi square.

Definitions

1. **Alternative medicine**⁽¹⁷⁾: a group of diverse medical and health care systems, practices, and products that are not presently considered to be part of conventional medicine

2. **Complementary medicine**⁽¹⁷⁾: alternative medicine that is used together with conventional medicine for treatment.

There were many kinds of complementary and alternative medicine such as homeopathic medicine, herbs use, massage, traditional medicine, traditional Chinese medicine, Ayurveda, acupuncture, Yoga, meditation, music therapy, art therapy, dietary supplement, chiropractic medicine, osteopathic medicine, Qi gong, Reiki,

3. **Awareness**: a term referring to the ability to perceive, to feel, or to be conscious of events, objects or patterns.

Results

From a total of 139 questionnaire forms sent out, 124 or 89.2% responses came back (response rate 89.2%). Of this number, 53 responders or 42.7% were male, and 71 or 57.3% were female. Most of the students (99.2%) who responded were Buddhists. The mean age is 22.7 years old (minimum = 20 years old, maximum = 25 years old). Thirty-two or 25.8% of them had experience in traditional and alternative medicine while 92 or 74.2% of them never had any experience. (Table 1) Out of those who had experience, 20 or 62.5% of them were female and 12 or 34.5% of them were male. In the non-experienced group, 51 or 55.4% were female and 41 or 44.6% were male. It is quite evident that there is no statistically significant difference in experiencing alternative medicine between male and female students. ($P>0.05$) There is no statistically significant difference in all attitudes between male and female also. ($P>0.05$)

Table 1. Population characteristics (N = 124).

Male n (%)	Female n (%)	Had Experience(s) in Alternative medicine n (%)	Mean age (years)
53 (42.7)	71 (57.3)	32 (25.8)	22.7 (max = 25, min = 20)

Types of alternative medical treatment experienced by the responders include the followings according to their level of popularity, namely: massage therapy (14.5%), yoga (9.7%), herb use (9.7%), Thai traditional medicine (7.3%), acupuncture (5.6%), meditation therapy (4.0%), aromatherapy (4.0%), acupressure (3.2%), music therapy (0.8%), art therapy (0.8%), and Ayurveda (0.8%). None of them had experience with homeopathy and Qi-gong. (Table 2)

On the first level, the types of alternative medicine that the students never heard of are, namely: homeopathy (81 or 65.3%), Ayurveda (64 or 51.6%), meditation (22 or 17.7%), art therapy (13 or 10.5%), acupressure (5 or 4.0%), aromatherapy (4 or 3.2%), Thai traditional medicine (3 or 2.4%), music therapy (2 or 1.6%), herb use (1 or 0.8%), massage therapy (1 or 0.8%), acupuncture (0%), Qi-gong (0%), yoga (0%), respectively. On the second level, the types of alternative medicine that the students have heard of

the name but do not know what it is or what is all about are, namely: art therapy (66 or 53.2%), meditation (61 or 49.2%), Ayurveda (55 or 44.4%), music therapy, (53 or 42.7%), acupressure (51 or 41.1%), Qi-gong (51 or 41.1%), aromatherapy (46 or 37.1%), Thai traditional medicine (42 or 33.9%), herb use (41 or 33.1%), massage therapy (40 or 32.3%), homeopathy (39 or 31.5%), acupuncture (15 or 12.1%), yoga (10 or 8.1%), respectively. In the latter group, the followings are the types of alternative medicines these students know, namely: 1) yoga (114 or 91.9%), 2) acupuncture (109 or 87.9), 3) massage therapy (83 or 66.9%), 4) herb Use (82 or 66.1%), 5) Thai traditional medicine (79 or 63.7%), 6) aromatherapy (74 or 59.7%), 7) Qi-gong (73 or 58.9%), 8) music therapy (69 or 55.6%), 9) acupressure (68 or 54.8%), 10) art therapy (45 or 36.9%), 11) meditation (41 or 33.1%), Ayurveda (5 or 4.0%), and 12) homeopathy (4 or 3.2%). (Table 3)

Table 2. The number of medical students that had experience in each type of Alternative medicine (N = 32).

Type of Alternative medicine	Number	%
1. Massage therapy	18	14.5
2. Yoga	12	9.7
3. Herb use	12	9.7
4. Thai traditional Medicine	9	7.3
5. Acupuncture	7	5.6
6. Meditation therapy	5	4.0
7. Aromatherapy	5	4.0
8. Acupressure	4	3.2
9. Music therapy	1	0.8
10. Art therapy	1	0.8
11. Ayurveda	1	0.8
12. Qi-gong	0	0
13. Homeopathy	0	0
Total	32	100

Table 3. Awareness of alternative medicine among the medical students (N = 124).

Kind of alternative medicine	Never heard of the names of this kind of alternative medicine n (%)	Having heard of it but do not know what it is or what is all about n (%)	Having heard the name and know what it is n (%)
Acupuncture	-	15 (12.1)	109 (87.9)
Ayurveda	64 (51.6)	55 (44.4)	5 (4.0)
Thai traditional med	3 (2.4)	42 (33.9)	79 (63.7)
Meditation	22 (17.7)	61 (49.2)	41 (33.1)
Qi gong	-	51 (41.1)	73 (58.9)
Yoga	-	10 (8.1)	114 (91.9)
Art therapy	13 (10.5)	66 (53.2)	45 (36.3)
Music therapy	2 (1.6)	53 (42.7)	69 (55.6)
Massage therapy	1 (0.8)	40 (32.3)	83 (66.9)
Acupressure	5 (4.0)	51 (41.1)	68 (54.8)
Aromatherapy	4 (3.2)	46 (37.1)	74 (59.7)
Herb use	1 (0.8)	41 (33.1)	82 (66.1)
Homeopathy	81 (65.3)	39 (31.5)	4 (3.2)

The attitude survey found that 79.8% of the responders agreed that alternative medicine could be used to treat patients in conjunction with modern medicine while 71% disagreed that the alternative medicine should be applied only in cases that the patients cannot be cured by modern medicine. Being asked for their views on the mental effect of the alternative medicine, 17.7% agreed, and 82.3% disagreed or were not sure whether this type of treatment could provide only mental effect. Sixty-six point nine percent (66.9%) of medical students agreed that the alternative medicine should be a part of the public health service in Thailand while 79.0% agreed that conventional doctor should provide appropriate advice on alternative medicine to the patient and

63.7% agreed that modern doctors should be able to refer their patients to alternative medical treatment. In response to a question "whether or not alternative medicine should be included in medical study course", only 17.7% agreed to include it as a compulsory course while 82.3% agreed to the idea to include it as an optional subject (elective subject). About 49.2% of the medical students wanted to learn more about the following alternative medicines, namely: acupuncture, herb use, acupressure, Thai traditional medicine and yoga. In response to a question "whether or not alternative medicine would pose negative effect on modern medicine system", only 9.7% thought that it would while 72.6% thought that it would not. (Table 4)

Table 4. Attitudes in alternative medicine of 5th year medical students (N = 124).

Opinion	Agree (%)	Disagree (%)	Not sure (%)
1. Alternative medicine could be used to treat patients in conjunction with modern medicine.	79.8	0.8	19.4
2. Alternative medicine should be applied only in cases that the patients cannot be cured by modern medicine.	10.5	71.0	18.5
3. Most of the good result of alternative medicine were only from mental.	17.7	38.7	43.5
4. Alternative medicine should be a part of the public health service in Thailand.	66.9	3.2	29.8
5. Conventional doctor should provide appropriate advice on alternative medicine to the patient.	79.0	5.6	15.3
6. Modern doctors should be able to refer their patients to alternative medical treatment.	63.7	11.3	25.0
7. Alternative medicine should be included in compulsory subject of medical study course.	17.7	37.1	45.2
8. Alternative medicine should be included in elective subject of medical study course	82.3	5.6	12.1
9. You want to learn more about alternative medicine in medical study course.	49.2	20.2	30.6
10. If alternative medicine was a part of health care system in Thailand, it would pose negative effect on modern medicine system.	9.7	72.6	17.7

Discussion

In Thailand, there has not been any data about knowledge or awareness, attitudes and experience of medical student on alternative medicine so the study is essential. However, this study was not carried out as an in-depth survey on certain areas such as the view on whether or not this type of medicine is right or wrong (study to the knowledge). The purpose of the study was only to study the awareness in the aforementioned 3 levels more than the true knowledge

of the students. Since alternative medicine has not yet been widely taught in university, it is not necessary at this stage to get such in-depth view and it could expect that most of the responders do not have in-depth knowledge on alternative medicine. The 5th year medical students' awareness of the types of alternative medicine in 3 levels was in concordance. The study results show that among those who have the 3rd level of awareness knew about yoga, acupuncture, massage therapy, herb use and Thai traditional

medicine as the first five types of alternative medicine, because they have been widely published in of the mass media in Thailand more than others. The study also found that the 5th year medical students also have the most experience on the 5 types of alternative medicine, except that the rating is somewhat different, i.e., massage therapy is the most popular, followed by yoga, herbal use, Thai traditional medicine and acupuncture, respectively. The survey results show that most medical students have good attitude towards alternative medicine and its application in patient treatment as well as university courses. If alternative medicine should be taught in educational institutions, the 5 subjects that should be emphasized are, namely, acupuncture, herbal use, acupressure, Thai traditional medicine and yoga. This can enable medical students to have correct knowledge and understanding on alternative medicine and their application in conjunction with modern medicine in the treatment of patients in accordance with the latest National Healthcare Plan of Thailand. At present; many patients seek medical treatments both conventional and alternative medicine. A lot of doctors were often asked about treatment by alternative medicine from their patients but most of them can't provide appropriate advice to their patients. Some doctors resist or had negative bias to alternative medicine although many kinds of alternative medicine had scientific evidence that it is good result in treatment. Vice versa; some doctors oversupported alternative medicine. So the inappropriate advice from doctors could make patients lose the opportunities to receive the best treatment from both conventional and alternative medicine. In summary, if the doctors had learned alternative medicine that had an evidence in

effective treatment, they should provide the best treatment.

Conclusion

The first five types of alternative medicine that the 5th year medical students had most awareness of are, namely: yoga, acupuncture, massage therapy, herb use, and Thai traditional medicine, respectively. The 5th year medical students also have most experience in the same 5 types of alternative medicine. Most of the 5th year medical students have good attitude towards alternative medicine and applications of such medicine in patient treatment as well as study course so the medical school should fill up alternative medicine as an elective subject in the medical curriculum in the future.

References

1. Ernst E. The role of complementary and alternative medicine. *BMJ* 2000 Nov 4; 321(7269): 1133-5
2. Eisenberg DM, Davis RB, Ettner SL, Appel S, Wilkey S, Van Rompay M, Kessler RC. Trends in alternative medicine use in the United States, 1990-1997: results of a follow-up national survey. *JAMA* 1998 Nov 11; 280(18): 1569-75
3. กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. วิสัยทัศน์ พันธกิจ และ ยุทธศาสตร์ [ออนไลน์]. 2551-5-2554 [เข้าถึงเมื่อ 21 ธ.ค. 2552]. เข้าถึงได้จาก: http://www.dtam.moph.go.th/internet/high_executive3.html
4. Bell CK, Tshako S. A complementary alternative medicine (CAM) medical school curriculum. *Hawaii Med J* 2002 Mar; 61(3): 51-2

5. Owen D, Lewith GT. Complementary and alternative medicine in the undergraduate medical curriculum: the Southamton experience. *Med Educ* 2001 Jan; 35(1): 73-7
6. Mahidol University Faculty of Medicine Siriraj Hospital Center of Applied Thai Traditional Medicine. Bachelor of Applied Thai Traditional Medicine (B.ATM.) [online]. 2007 [cited 2007 Jan 11]. Available from:// <http://www.si.mahidol.ac.th/th/department/thaimed/>
7. โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน (วัดโพธิ์) [ออนไลน์]. 2546 [เข้าถึงเมื่อ 20 ก.พ. 2550]. เข้าถึงได้จาก: http://www.watpomassage.com/index_th.html
8. Expanding Horizons of Health Care: Strategic Plan 2005-2009. National Center for Complementary and Alternative Medicine [online]. 2006 [cited 2006 Dec 20]. Available from <http://nccam.nih.gov/about/plans/2005/>
9. Ni H, Simile C, Hardy AM. Utilization of complementary and alternative medicine by United States adults: results from the 1999 national health interview survey. *Med Care* 2002 Apr; 40(4): 353-8
10. มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร [ออนไลน์]. 2545 [เข้าถึงเมื่อ 20 ก.พ. 2550]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.abhaiherb.org/>
11. Complementary and Alternative Medicine in Cancer Treatment [online]. 2006 [cited 2006 Dec 20]. Available from: <http://www.cancer.gov/cancertopics/pdq/cam/cam-cancer-treatment>
12. NIH Consensus Conference. Acupuncture. *JAMA* 1998 Nov 4; 280(17): 1518-24
13. ปราณีย์ ลิ้มปวีร์วรรณ. การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งด้วยการแพทย์แบบผสมผสาน. การสัมมนาวิชาการแพทย์ทางเลือก ครั้งที่ 3. กองการแพทย์ทางเลือก กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข, 2549
14. Kao GD, Devine P. Use of complementary health practices by prostate carcinoma patients undergoing radiation therapy. *Cancer* 2000 Feb 1; 88(3): 615-9
15. Richardson MA, Sanders T, Palmer JL, Greisinger A, Singletary SE. Complementary/alternative medicine use in a comprehensive cancer center and the implications for oncology. *J Clin Oncol* 2000 Jul; 18(13): 2505-14
16. ประวัติการจัดตั้งสถาบันการแพทย์แผนไทย [ออนไลน์]. 2550 [เข้าถึงเมื่อ 20 ก.พ. 2550]. เข้าถึงได้จาก: <http://ittm.dtam.moph.go.th/history.html>
17. National Center for Complementary and Alternative Medicine. What is CAM [online]. 2006 [cited 2006 Dec 20]. Available from: <http://nccam.nih.gov/health/whatiscam/overview.htm>

Appendix

แบบสำรวจความตระหนักรู้ ทักษะคิด และประสบการณ์เกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือก
ของนิสิตแพทย์จุฬาฯ ชั้นปีที่ 5 ปีการศึกษา 2550

เลขที่แบบสอบถาม ชุดที่ A

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลและประสบการณ์

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. ปัจจุบันท่านมีอายุ.....ปี (ถ้าเกิน 6 เดือนให้ปัดขึ้น)
3. ท่านนับถือศาสนาอะไร
 1. พุทธ 2. คริสต์
 3. อิสลาม 4. อื่น ๆ ระบุ.....
4. ท่านเคยมีประสบการณ์ได้รับการรักษาโรคโดยแพทย์ทางเลือกหรือไม่
 1. เคย 2. ไม่เคย (ให้ข้ามไปทำส่วนที่ 2)
5. ถ้าเคย ท่านมีประสบการณ์ได้รับการรักษาโรคโดยแพทย์ทางเลือกใดต่อไปนี้

☐ 1. ฝังเข็ม (Acupuncture)	☐ 8. ดนตรีบำบัด (Musical therapy)
☐ 2. อายุรเวท (Ayurveda)	☐ 9. การนวดบำบัด (Massage therapy)
☐ 3. แพทย์แผนไทย (Thai traditional Medicine)	☐ 10. การกดจุด (Acupressure)
☐ 4. สมาธิบำบัด (Meditation therapy)	☐ 11. กลิ่นบำบัด (Aromatherapy)
☐ 5. ชี่กง (Qi gong)	☐ 12. การใช้สมุนไพร (Herb use)
☐ 6. โยคะ (Yoga)	☐ 13. โฮมิโอพาธี (Homeopathy)
☐ 7. ศิลปะบำบัด (Art therapy)	☐ 14. อื่น ๆ ระบุ

สำหรับผู้วิจัย

1. Sex
2. Age
3. Rel
4. Exp.
5. Exp.

เลขที่แบบสอบถาม ชุดที่ A

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความตระหนักรู้เกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือก

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่ท่านคิดว่าถูกต้องที่สุดเพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ชนิดการแพทย์ ทางเลือก	ไม่เคยได้ยินชื่อ	เคยได้ยินชื่อ แต่ไม่ทราบว่า คืออะไรหรือ เกี่ยวกับอะไร	เคยได้ยินชื่อ และทราบว่า คืออะไรหรือ เกี่ยวกับอะไร	สำหรับผู้วิจัย
1. ฝังเข็ม (Acupuncture)				K ₁
2. อายุรเวท (Ayurveda)				K ₂
3. แพทย์แผนไทย (Thai traditional Medicine)				K ₃
4. สมาธิบำบัด (Meditation therapy)				K ₄
5. ชีกง (Qi gong)				K ₅
6. โยคะ (Yoga)				K ₆
7. ศิลปะบำบัด (Art therapy)				K ₇
8. ดนตรีบำบัด (Musical therapy)				K ₈
9. การนวดบำบัด (Massage therapy)				K ₉
10. การกดจุด (Acupressure)				K ₁₀
11. กลิ่นบำบัด (Aromatherapy)				K ₁₁
12. การใช้สมุนไพร (Herb use)				K ₁₂
13. โฮมิโอพาธี (Homeopathy)				K ₁₃

เลขที่แบบสอบถาม ชุดที่ A

ส่วนที่ 3 ทศนคติเกี่ยวกับแพทย์ทางเลือก

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง ที่ท่านคิดว่าถูกต้องที่สุดเพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ข้อความ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	สำหรับผู้วิจัย
1. ท่านคิดว่าการแพทย์ทางเลือกสามารถนำมาใช้รักษาผู้ป่วยไปพร้อมกันกับการรักษาแผนปัจจุบันในเวลาเดียวกันได้				At ₁
2. ท่านคิดว่าควรนำการแพทย์ทางเลือกมาใช้รักษาผู้ป่วยเฉพาะเมื่อการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถรักษาได้แล้วเท่านั้น				At ₂
3. ท่านคิดว่าผลการรักษาส่วนที่ได้ผลดีจากแพทย์ทางเลือกส่วนใหญ่เกิดจากผลทางด้านจิตใจเท่านั้น				At ₃
4. ท่านคิดว่าควรนำการแพทย์ทางเลือกมาเป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการทางสาธารณสุขในประเทศไทย				At ₄
5. ท่านคิดว่าแพทย์แผนปัจจุบันควรมีความสามารถในการให้คำแนะนำที่ถูกต้องเกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือกแก่ผู้ป่วยได้				At ₅
6. ท่านคิดว่าแพทย์แผนปัจจุบันควรมีความสามารถในการส่งต่อผู้ป่วยไปรับการรักษาโดยแพทย์ทางเลือกได้				At ₆
7. ท่านคิดว่าเนื้อหาความรู้แพทย์ทางเลือกควรถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต ในส่วนของวิชาบังคับ				At ₇
8. ท่านคิดว่าเนื้อหาความรู้แพทย์ทางเลือกควรถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต ในส่วนของวิชาเลือก				At ₈
9. ท่านมีความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาการแพทย์ทางเลือกเพิ่มเติมในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต (สำหรับผู้ตอบ “เห็นด้วย” ในข้อนี้ให้ตอบคำถามในตอนที่ 4 ด้วย)				At ₉
10. ท่านคิดว่าการนำแพทย์ทางเลือกมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริการทางสาธารณสุขของประเทศไทยจะเป็นการทำลายระบบบริการสาธารณสุขแผนปัจจุบัน				At ₁₀

เลขที่แบบสอบถาม ชุดที่ A

ส่วนที่ 4

สำหรับผู้ตอบ "เห็นด้วย" ในข้อที่ 9 ส่วนที่ 3 เท่านั้น โดยให้ทำเครื่องหมาย ✓ ใน ที่ท่านต้องการโดย
สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ

☐ 1. ฝังเข็ม (Acupuncture)	☐ 8. ดนตรีบำบัด
(Musical therapy)
☐ 2. อายุรเวท (Ayurveda)	☐ 9. การนวดบำบัด
(Massage therapy)
☐ 3. แพทย์แผนไทย
(Thai traditional Medicine)	☐ 10. การกดจุด
(Acupressure)
☐ 4. สมาธิบำบัด
(Meditation therapy)	☐ 11. กลิ่นบำบัด
(Aromatherapy)
☐ 5. ชี่กง (Qi gong)	☐ 12. การใช้สมุนไพร (Herb use)
☐ 6. โยคะ (Yoga)	☐ 13. โฮมิโอพาธี (Homeopathy)
☐ 7. ศิลปะบำบัด (Art therapy)	☐ 14. อื่น ๆ ระบุ

สำหรับผู้วิจัย

At,

ภาคผนวก ความหมายแพทย์ทางเลือกแบบต่างๆ

1. แพทย์แผนไทย หมายถึง การใช้การวินิจฉัยโรคโดยหลักการแพทย์แผนไทย เช่น การดูธาตุเจ้าเรือน ทั้ง 4 รวมถึงการใช้สมุนไพรไทยในการรักษาโรค
2. การนวดบำบัด หมายถึง การบำบัดรักษาโดยวิธีการนวด ไม่ว่าจะเป็นการนวดแผนไทย การนวดแผนจีน การนวดฝ่าเท้าก็ตาม
3. การกดจุด หมายถึง การรักษาโดยการกดจุดตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น ฝ่าเท้า เป็นต้น
4. การใช้สมุนไพร หมายถึง การใช้สมุนไพรในการรักษาโรคไม่ว่าจะเป็นสมุนไพรของตะวันออก (เช่น ไทย จีน อินเดีย ฯลฯ) หรือ ตะวันตกก็ตาม โดยอาจจะเป็นสมุนไพรที่ยังไม่แปรรูป หรือเป็นสมุนไพรที่แปรรูปแล้ว (เช่น เป็นแคปซูล เป็นเม็ด) ก็ได้
5. สมธาบำบัด หมายถึง การรักษาโดยการฝึกปฏิบัติจดจ่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้จิตใจสงบ
6. อายุรเวท หมายถึง การรักษาโดยใช้หลักการของศาสตร์ด้านอายุรเวทของอินเดีย
7. ชี่กง หมายถึง การฝึกการหายใจ และการฝึกฝนร่างกายด้วยท่าทางเฉพาะต่างๆ ตามการแพทย์แผนโบราณของจีน
8. กลิ่นบำบัด หมายถึง การบำบัดโรคเพื่อจุดประสงค์ให้เกิดความสมดุล ของร่างกาย-จิตใจ-และอารมณ์ การนำเอาวิธีต่างๆ มาประยุกต์ใช้ ร่วมกับกลิ่นหอมที่อยู่ในสารหอม หรือน้ำมันหอมระเหย
9. โยคะ หมายถึง การฝึกการหายใจ และการฝึกฝนร่างกายด้วยท่าทางเฉพาะต่างๆ ตามปรัชญาแขนงหนึ่งของศาสนาในอินเดีย
10. ผิงเข็ม หมายถึง การรักษาโดยใช้เข็มแทงตามจุดต่างๆ ของร่างกาย ตามศาสตร์การแพทย์แผนจีน
11. ดนตรีบำบัด หมายถึง การใช้เสียงดนตรีในการบำบัดรักษาโรคต่างๆ
12. โฮมิโอพาธี หมายถึง การรักษาโดยศาสตร์การแพทย์พื้นบ้านชนิดหนึ่งของทวีปยุโรป โดยอาศัยกฎของการบำบัดรักษาหรือกฎของการหายจากโรค (Law of cure) 3 ข้อ คือ
 1. การบำบัดรักษาจะเกิดขึ้นจากภายในไปสู่ภายนอก
 2. การบำบัดรักษาจะเกิดจากบนไปสู่ล่าง
 3. การบำบัดรักษาจะเกิดไปในทิศทางตรงกันข้ามกับลำดับของอาการที่เกิดขึ้น
13. ศิลปะบำบัด หมายถึง คือ การใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อวินิจฉัยหาข้อบกพร่อง ความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิตใจ และเพื่อใช้กิจกรรมทางศิลปะที่เหมาะสม ช่วยในการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้น